

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการการสื่อสารเครือข่ายสุขภาพของสมาคมการแพทย์แผนไทยในจังหวัดจันทบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยใช้วิธีการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการระดมสมอง (Brainstorming) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยแบ่งวิธีการดำเนินการออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 กรณีศึกษา
- 3.2 แหล่งข้อมูล
- 3.3 วิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.4 เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เจาะจงเลือก 3 กรณีศึกษา ประกอบไปด้วย วุฒิสาร โอสถ การแพทย์แผนไทย เบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์ และอัฐฐเวช คลินิกการแพทย์แผนไทย สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 คลินิกการแพทย์แผนไทยต้นแบบ

คลินิกการแพทย์แผนไทยที่เป็นส่วนหนึ่งในนโยบายสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งการรักษา ส่งเสริม ป้องกัน ฟื้นฟู ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มาใช้บริการ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ซึ่งในจังหวัดจันทบุรีมีอยู่ด้วยกัน 1 แห่ง คือ

3.1.1.1 วุฒิสารโอสถ คลินิกการแพทย์แผนไทย

วุฒิสารโอสถ ตั้งอยู่ในตำบลวัดใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นสถานบริการด้านการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมายในการประกอบกิจการสถานพยาบาลการแพทย์แผนไทยประเภทที่ไม่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน เป็นการดูแลสุขภาพทั้งสภาวะปกติ และสภาวะที่ผิดปกติ โดยใช้ทฤษฎีความสมดุลของธาตุ ๆ ในร่างกายและกายวิภาคศาสตร์ หลักวิชาการวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้ามาอธิบาย ดำเนินการรักษากับแพทย์แผนไทยผู้ชำนาญการ อาจารย์เพ็ญศรี สงวนทรัพย์ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการรักษาผู้รับบริการด้วยยาสมุนไพร โดยเฉพาะ

โรคตับแข็ง ตำรับยา “พันระปิตตะ” โรคสะเก็ดเงินยาหม้อตำรายา “วรรณฉวี – เทพรั้งยี” โดยเฉพาะโรคสตรี (อาการวัยทอง) นอนไม่หลับ ลมปะกำง (ไมเกรน) ได้เป็นอย่างดี

จุดที่สนใจในการคัดเลือกเป็นกรณีศึกษา คือ ผู้เป็นแพทย์แผนไทยนั้นมีประสบการณ์ด้านการรักษามาเป็นเวลานาน จนอาจารย์เพ็ญศรี สงวนทรัพย์ ได้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมไทยมากมาย เป็นตัวอย่างอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชน และประเทศชาติ ประจำปี 2555 และได้รับโล่เชิดชูเกียรติ ในฐานะหมอไทยดีเด่น ระดับเขตสุขภาพที่ 6 ประจำปี 2562

3.1.2 คลินิกการแพทย์แผนไทยที่ได้มาตรฐาน

คลินิกการแพทย์แผนไทยที่ได้รับความนิยมที่สุดในจังหวัดจันทบุรีทั้งในอำเภอเมือง และจากอำเภอใกล้เคียง มีทั้งหมด 2 แห่ง ที่ผู้วิจัยได้เลือกมาเป็นกรณีศึกษา ประกอบด้วย

3.1.2.1 เบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์

เบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์ เลขที่ 45/35 ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นสถานบริการด้านการแพทย์แผนไทย ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ และผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทย คลินิกจัดตั้งโดยว่าที่ร้อยตรีจุฑามาศ จิตจิมจบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่วิทยาลัยการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปี 2557 เปิดทำการคลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์แห่งนี้เป็นเวลา 3 ปี จากประสบการณ์ และมีการต่อยอดรักษา จนผู้เป็นแพทย์แผนไทยมีความสามารถในการรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการหัตถการไทย อันได้แก่ ย่างยา เผาชา นั้งถ่าน อบยาสมุนไพร สมุขยา นวดแก้อาการ และอยู่ไฟมารดาหลังคลอด เพื่อบำบัดและรักษาผู้รับบริการ

จุดที่สนใจการคัดเลือกเป็นกรณีศึกษา คือ ผู้เป็นแพทย์แผนไทยมีความสามารถในการรักษาผู้รับบริการด้วยวิธีหัตถการไทยต่าง ๆ จากการเรียนรู้ และประสบการณ์การเป็นแพทย์แผนไทยประจำศูนย์สาธารณสุขการแพทย์แผนไทยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี (สาขาโรงพยาบาลลุง) เป็นอาจารย์สอนนักเรียนโรงเรียนแพทย์แผนไทย (ภาค ก.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี คลินิกแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ศึกษาของนักศึกษาภาคปฏิบัติการประจำศูนย์สาธารณสุขการแพทย์แผนไทยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี

3.1.2.2 อัญญาเวช คลินิกการแพทย์แผนไทย

68 ถนนภูมิคำริ ตำบลท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นคลินิกการแพทย์แผนไทยในลักษณะของเภสัชกรรมไทย มีกรรมวิธีในการผลิตยาจากสมุนไพรทั้งหมด 28 โดยมีนายแพทย์แผนไทย วชิรวิทย์ จวนสวัสดิ์ เป็นผู้ควบคุมดูแล สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนแพทย์แผนไทยสาธารณสุข จังหวัดจันทบุรี จากการสะสมประสบการณ์ในการรักษามากกว่า 13 ปี ซึ่งผู้เป็น

แพทย์แผนไทยมีความสนใจในเรื่องของสมุนไพรไทยจนทำให้เกิดความสามารถในการผลิตยาเพื่อทำการรักษาผู้รับบริการ และมีการจัดจำหน่ายยาสมุนไพรภายในคลินิกอีกด้วย

จุดที่สนใจในการคัดเลือกเป็นกรณีศึกษา คือ ความเชี่ยวชาญของผู้เป็นแพทย์แผนไทยที่มีความรู้ และความสามารถในการผลิตยาสมุนไพรไทยด้วยตัวเอง เพื่อจัดจำหน่ายและรักษาในรูปแบบของยาแคปซูล (ยาเม็ด) และยาหม้อ (ยาต้ม) ที่มีประสิทธิภาพและราคาไม่แพง ปัจจุบันผู้เป็นแพทย์แผนไทยเป็นอาจารย์ฝึกสอนของโรงเรียนแพทย์แผนไทยสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัดจันทบุรี ให้ความรู้ภาคหน่วยงานรัฐ เช่น กลุ่มกระทรวงแรงงาน กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ตารางจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

ตารางที่ 3.1 บุคลากรทางการแพทย์แผนไทย

รายชื่อ	ข้อมูลและประวัติส่วนตัว
อาจารย์ เพ็ญศรี สวงนทรพิชัย	อายุ 61 ปี ปี พ.ศ. 2530 เรียนเภสัชกรรม และเวชกรรมแผนไทย จากนั้นสามารถสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะการแพทย์แผนไทย สาขาเภสัชกรรมได้เมื่อปี พ.ศ. 2531 สามารถสอบทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาเวชกรรมไทยได้ เมื่อ พ.ศ. 2535 ผลงานและเกียรติประวัติด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ตัวอย่างอันดีงามแก่พุทธศาสนิกชน และประเทศชาติ ประจำปี 2555, หมอไทยดีเด่นประจำปีภาคกลางปี 2562 เป็นต้น ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน ปัจจุบันเป็นแพทย์ประจำมูลนิธิสารโอสถคลินิกการแพทย์แผนไทย
นางสาว จุฑามาศ จีดิขิม	อายุ 29 ปี สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรแพทย์แผนไทยประยุกต์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลงานและเกียรติประวัติด้านการแพทย์แผนไทย เป็นวิทยากรในการบรรยายศาสตร์การแพทย์แผนไทยและเป็นผู้ช่วยสอน, อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก แก่บุคลากรการแพทย์แผนไทย ในเครือข่ายสุขภาพที่ 6 ประจำปี 2558 ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน แพทย์แผนไทยประจำเบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์, แพทย์แผนไทยประจำศูนย์สาธารณสุขการแพทย์แผนไทยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี (สาขา

	โรงพยาบาลกลาง), เป็นอาจารย์สอนนักเรียนโรงเรียนแพทย์แผนไทย (ภาค ก.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี, ร่วมงานนิเทศ ออกตรวจหน่วยงานบริการภาครัฐ (รพศ. / รพช. / รพ.สต) ให้ผ่านตัวชี้วัด (Service plan) ของกรมการแพทย์แผนไทย
นาย วชิรวิทย์ จวนสวัสดิ์	อายุ 43 ปี สำเร็จการศึกษาจาก โรงเรียนแพทย์แผนไทยสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี ผลงานและเกียรติประวัติด้านการแพทย์แผนไทย ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน แพทย์แผนไทยประจำอัฐเวช คลินิกการแพทย์แผนไทย, เป็นอาจารย์ฝึกสอนของโรงเรียนแพทย์แผนไทยสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี, เป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัดจันทบุรี ให้ความรู้ภาคหน่วยงานรัฐ เช่น กลุ่มกระทรวงแรงงาน กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

ตารางที่ 3.2 เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย

รายชื่อ	ข้อมูลและประวัติส่วนตัว
นางชุตินา เพชรบูรณ์	สำเร็จการศึกษา โรงเรียนแพทย์แผนไทยสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี ตำแหน่งหน้าที่ เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย ประจำวุฒิสาร โอสถ
นายทศวรรษ ฟ้าคุ้ม	อายุ 34 ปี สำเร็จหลักสูตร “การนวดจับเส้นศาสตร์อาจารย์หวน สังข์พราหมณ์” ตำแหน่งหน้าที่ เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย ประจำเบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์
นางอรอุมา คุณมี	อายุ 45 ปี สำเร็จการนวดแผนไทย 180 ชั่วโมง ตำแหน่งหน้าที่ เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย ชั่วคราวเบญจมาศ คลินิกการแพทย์แผนไทยประยุกต์
นายอุกฤษฏ์ ราษฎร์ทอง	อายุ 34 ปี สำเร็จการศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ วิทยุ-โทรทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตำแหน่งหน้าที่ เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย ประจำอัฐเวช คลินิกการแพทย์แผนไทย

3.2 แหล่งข้อมูล

3.2.1 แหล่งข้อมูลประเภทสิ่งพิมพ์

แหล่งข้อมูลประเภทสิ่งพิมพ์แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1.1 เอกสารแสดงความสำเร็จ เช่น เกียรติบัตร วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร เป็นต้น

3.2.1.2 เอกสารบทความทางวิชาการ เช่น องค์ความรู้จากผลการวิจัยใหม่ๆ ด้านการแพทย์แผนไทย เป็นต้น

3.2.1.3 เอกสารทางการแพทย์ เช่น คู่มือหัตถการแพทย์แผนไทย ข้อมูลเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรไทย และคำประกาศสิทธิของผู้มาใช้บริการ เป็นต้น

3.2.1.4 สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข่าวสารสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทย เป็นต้น

3.2.2 แหล่งข้อมูลประเภทวัตถุ

แหล่งข้อมูลประเภทวัตถุแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.2.2.1 วัตถุทางความสำเร็จ เช่น โล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

3.2.2.2 วัตถุทางการแพทย์ เช่น อุปกรณ์สำหรับทำหัตถการแพทย์แผนไทย และตัวยาสมุนไพรต่าง ๆ เป็นต้น

การจะนำความรู้จากแหล่งข้อมูลบุคคล สิ่งพิมพ์ และวัตถุมาตอบคำถามในการวิจัยได้นั้น จำเป็นจะต้องมีวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับนำไปวิเคราะห์ตีความได้ต่อไป ดังนั้นในหัวข้อถัดไปจะเป็นการนำเสนอถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว

3.3 วิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลบุคคล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและตอบคำถามการวิจัยในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การสังเกต

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยและด้านเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์แผนไทย ในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อบันทึกสภาพแวดล้อมการทำงาน ลักษณะการทำงานในแต่ละตำแหน่ง พฤติกรรมการทำงานชั้นบริหาร ชั้นการจัดการด้านการเงิน ชั้นการจัดสรรหาบุคลากร ชั้นการประสานงาน และชั้นของการสื่อสาร โดยสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อเป็นแนวทางในการเจาะลึกข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลยังไม่ได้ให้รายละเอียดที่ลึกซึ้ง

สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย ด้านเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการทางการแพทย์แผนไทย โดยผู้ศึกษาวิจัยได้สร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้สึกละเอินรับสังเกตพฤติกรรมความสนใจในการรักษาสุขภาพ ชักถามหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเอื้อต่อการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพ และแนวทางการมีสุขภาพดีอย่างเหมาะสม แสดงถึงความสนใจและยอมรับของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในทุกประเด็น โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต

เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ประเด็นในการสังเกต
สังเกต	บุคลากรทางการแพทย์แผนไทย	(1) กระบวนการดำเนินงาน (2) ทักษะการสื่อสารสุขภาพ (3) เนื้อหาข่าวสารสุขภาพ (4) วิธีการใช้สื่ออย่างเหมาะสม (5) การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (6) ผลของการสื่อสารสุขภาพ (7) การคิดริเริ่มในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม (8) วิธีการรวมตัวและการสื่อสารภายในกลุ่ม
	เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย	(1) คุณสมบัติของผู้สื่อสารสุขภาพ (2) เนื้อหาข่าวสารด้านสุขภาพ (3) วิธีการสื่อสารสุขภาพ (4) การสร้างการยอมรับ (5) การสื่อสารภายในกลุ่ม (6) การร่วมดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
	ผู้รับบริการแพทย์แผนไทย	(1) ความรู้เรื่องของสุขภาพ (2) ปัญหาด้านสุขภาพ (3) ช่องทางการสื่อสารสุขภาพ (4) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ (5) สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารสุขภาพ
	สิ่งพิมพ์	(1) สิ่งพิมพ์ที่ใช้ประกอบการอธิบายต่อการรักษา (2) เนื้อหาในสิ่งพิมพ์ที่มีผลต่อการสื่อสารสุขภาพ
	อุปกรณ์	(1) วัตถุที่ถูกนำมาใช้ประกอบการสื่อสารสุขภาพ (2) วัตถุที่ถูกนำมาใช้ในการรักษา (3) วัตถุที่มีประสิทธิภาพต่อการรักษา

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ร่วมกับการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลจากแหล่งประเภทบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะมีประเด็นคำถามเฉพาะที่ต้องการคำตอบไว้จำนวนหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ มีอิสระในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย จำนวน 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้รับบริการ จำนวน 90 คน ซึ่งมีประเด็นคำถามหลัก ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	แนวคำถามในการสัมภาษณ์
สัมภาษณ์	บุคลากรทางการแพทย์แผนไทย	(1) กระบวนการจัดการที่ดำเนินงานในปัจจุบัน (2) กลวิธีในการสื่อสารสุขภาพเพื่อให้เกิดการส่งเสริม (3) เนื้อหาข่าวสารด้านสุขภาพเป็นการพัฒนาและคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (4) ช่องทางการสื่อสารสุขภาพที่เหมาะสม (5) สื่อที่มีประสิทธิภาพต่อการสื่อสารสุขภาพ (6) สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารสุขภาพ (7) วิธีการสื่อสารในเครือข่าย
	เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย	(1) การจัดการและการดำเนินงาน (2) กลวิธีในการสื่อสารสุขภาพที่ได้ผล (3) เนื้อหาข่าวสารที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารสุขภาพ (4) ช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (5) สิ่งที่เป็นปัญหาต่อการสื่อสารสุขภาพ
	ผู้รับบริการแพทย์แผนไทย	(1) ปัญหาด้านสุขภาพ (2) ความเข้าใจต่อการดูแลสุขภาพของตนเอง (3) ทำไม่ถึงเลือกวิธีการดูแลสุขภาพในด้านนี้ (4) ช่องทางการสื่อสารสุขภาพ (5) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ

ขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการวิเคราะห์ต่อไป นอกจากนี้ข้อดีของการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลหลายประเภทกับแหล่งข้อมูลเดียวกันถือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลไปในตัว

จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้ว ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากเรื่องของการจัดการเครือข่าย และข้อมูลเรื่องของการสื่อสาร โดยนำข้อมูลทั้ง 2 ด้านนั้น ไปทำการสังเคราะห์ด้วยวิธีการระดมสมอง ดังจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

การระดมสมอง

การระดมสมองหรือการระดมความคิดจากกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยโดยไม่มี การตัดสินใจเพื่อหาทางเลือกในการตัดสินใจ ความคิดใหม่ๆ สิ่งสำคัญในการระดมสมอง คือ ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ เน้นการระดมความคิดให้ได้ปริมาณมากที่สุด ไม่มีการตั้งกรอบหรือประเมินถูกผิดขณะระดมความคิด โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดหัวข้อในการระดมความคิดที่เจาะจง ไม่กว้างจนเกินไป ซึ่งมีจำนวนผู้เข้าร่วม 3 – 4 คน และสามารถแยกหัวข้อประเด็นในการระดมสมองได้ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการระดมสมอง

เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ประเด็นการระดมสมอง
การระดมสมอง	บุคลากรทางการแพทย์แผนไทย	(1) ปัญหาของการสื่อสารในการบริการด้านสุขภาพ (2) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการวิตกกังวลและความเชื่อมั่นต่อการสื่อสารสุขภาพ (3) หลักการการสื่อสารสุขภาพกับกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม (4) การเพิ่มคุณภาพของการสื่อสารสุขภาพระหว่างกลุ่มเป้าหมาย (5) การร่วมกันพัฒนาการสื่อสารสุขภาพในระดับต่างๆ

3.4 เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

การลงพื้นที่ของผู้วิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพตัวผู้วิจัยเองถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลสังเกตกิริยาท่าทางของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขณะสัมภาษณ์ และหลังสัมภาษณ์ต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้เที่ยงตรงไม่บิดเบือนไปจากความจริง ซึ่งตัวผู้วิจัยได้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการ และการสื่อสารเครือข่ายสุขภาพตลอดจนค้น

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยอยู่ในบทบาทของนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้สัมภาษณ์

แบบบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลสำหรับบันทึกข้อมูลทั่วไปของกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย กลุ่มเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการแพทย์แผนไทย เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป

อุปกรณ์บันทึกเสียง

ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงระหว่างการสนทนากับกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย กลุ่มเจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการแพทย์แผนไทย

3.5 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

โดยคำนึงถึงคุณภาพข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล ตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล รวมทั้งผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ซึ่งงานวิจัยนี้จะใช้ตรวจสอบข้อมูล 2 วิธีดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าจากข้อมูล (Investigator triangulation)

การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งจากบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย เจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการแพทย์แผนไทย มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในประเด็นเดียวกัน หากข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่าข้อมูลชุดนั้น ๆ มีความน่าเชื่อถือ และจะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามนำวิจัยต่อไป

การตรวจสอบสามเส้าจากเครื่องมือ

การเปรียบเทียบและตรวจสอบ (Cross – Check) ความหนาแน่นของข้อมูล (Consistency) โดยนำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (Data Sources) มาเปรียบเทียบกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย ด้านเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการแพทย์แผนไทย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ผ่านการจัดระบบจะนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิด ทฤษฎีที่กำหนดไว้เพื่อไปสู่การตอบคำถามในการวิจัย โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายรูปแบบมาวิเคราะห์เพื่อสรุปความและเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มา คือ การเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย ข้อมูลสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่การแพทย์แผนไทย และผู้รับบริการมาเปรียบเทียบกัน นำมาสังเคราะห์ให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสร้างข้อสรุป โดยใช้การบรรยายแบบพรรณนา